

Клеван Іван Віталійович,
здобувач вищої освіти 1-го курсу
Ядловська Ольга Степанівна
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін, кандидат історичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ВПЛИВ КОЗАЦТВА НА СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Військо запорозьке було одним з найвідоміших військових утворень України. Його історія тісно пов'язана з існуванням української держави, військової справи та культури.

Козаччина – одна з героїчних і найславетніших сторінок багатовікової української історії. Понад двісті років – з середини XVI ст. і до останньої чверті XVIII ст. – козацтво було рушійною силою поступу України [1].

Козацтво визначає суспільний стан вільних від кріпосного права людей, які займалися господарською діяльністю й обороняли Україну від іноземних загарбників. Козаків називали запорозькими, оскільки основні їхні центри розташовувалися нижче дніпровських порогів. Причинами виникнення українського козацтва можна вважати наступні: економічні – захоплення українських земель польськими та литовськими феодалами, нестача власної землі у селян і як наслідок – переселення селян на «Дике поле», у Запоріжжя та нижнє Подніпров'я; соціальні – посилення феодального гніту, оформлення кріпосної залежності; політичні – намагання Польщі встановити контроль над втікачами в Подніпров'ї; національно-релігійні – гоніння на православну церкву; військові – необхідність захисту кордонів від зазіхань Кримського ханства. Ці причини послугували утворенню та подальшому розвитку Війська Запорозького, що послугувало появі нової сторінки в Українській історії [2].

Запорозька Січ як державне утворення і як соціальна організація мала яскраво виражений демократичний характер. Це пояснюється тим, що, по-перше, Запорозьку Січ створив сам народ, втілюючи в ній свій волелюбний характер й ідеали суспільного життя; по-друге, щоб вижити в умовах постійної зовнішньої загрози (з боку Криму, Туреччини, Речі Посполитої), козацтву потрібна була внутрішня злагода і стабільність, які забезпечувалися демократичними порядками [3].

Розробка державницької ідеї та власне процес творення Козацької республіки відбувалися за неймовірно складних, винятково несприятливих обставин. Ідея козацької держави виникла у другій половині XVI ст., коли з'явилися для цього певні історичні передумови – настання відповідного етапу національного самоусвідомлення еліти як належної до українського («русського») народу, а також становлення козацтва як привілейованого стану. Різке зростання національної свідомості в українському суспільстві відбулося після Люблінської унії 1569 р., коли Велике князівство Литовське, до якого входила більша частина українських земель, об'єдналася з Коронаю Польською. Ця територія, що залишилася цілком відкритою перед татарськими нападами, в умовах Речі Посполитої могла захиститися здебільшого тільки завдяки самоорганізації, що, зрештою, викликало зростання національної самосвідомості й піднесення значення козацького стану [4].

У козацьких поселеннях, січах, козаки мали свій устрій, свої клейноди, свої правила, звичаї і закони, за якими жили. Головним законом слугували такі принципи, як честь і справедливість. Тому козаки були згуртовані, а це робило їх єдиною, могутньою військовою силою. Прославили козацтво хоробрі талановиті ватажки: Остап Дашкевич, Дмитро Вишневецький, Іван Свірговський, Богдан Ружинський, Іван Підкова, Самійло Зборовський, Северин Наливайко, Максим Кривоніс, Петро Конашевич-Сагайдачний, Іван Сулима та ін. Гетьманство Богдана Хмельницького поклато край так званому золотому спокою. Національно-визвольна війна 1648 – 1657 рр. – це яскрава і важлива сторінка в історії українського народу. Це був переломний етап, який змінив подальшу його долю [5].

Отже, бачимо, що Запорізька Січ була не тільки військовим об'єднанням, а й демократичною державою на той час.

Важко переоцінити вплив Б. Хмельницького на розвиток української історію. Проте діяльність його оцінюється неоднозначно. У більшості досліджень підкреслюється його роль у відновленні української політичної організації, у створенні могутнього високоорганізованого війська, у вихованні плеяди нових діяльних військових керівників, у відродженні почуття національної гордості українського народу, в організації його на визвольну боротьбу проти польської шляхти. Звісно, не минули Б. Хмельницького невдачі, помилки й прорахунки, але багато з них пов'язані з історичними обставинами. Тим часом провину за ці помилки багато істориків і письменників переклали тільки на Б. Хмельницького. Проте ще у XVIII ст. Б. Хмельницький не просто так був лідером козащини, він відіграв важливу роль в історії українських земель та прославив як себе, так і військо запорозьке [6].

Отже, розглядається питання не тільки виникнення козацтва, а й суспільних проблем минулого і наших часів. Ознайомлення з історією козацтва є дуже важливим фактором у сучасних реаліях. Як відомо, історія є циклічним явищем, а вивчення історії козацтва на наших землях є актуальним і в наш час. Висвітлення та вивчення подій часів козащини в сучасному суспільстві стане своєрідним запобіжником для українського суспільства від повторення похибок минулого, та до того ж збільшить рівень знань про військово-політичне життя в переломний період історії країни.

Список використаної літератури

1. Україна земля козацька. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/2702>
2. Шевельов В. В. Сторінки історії: виникнення українського козацтва. URL: <http://www.sebt.dn.ua/novyny/250-stornki-storyi-viniknennya-ukrayinskogo-kozactva.html>
3. Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ. URL: https://pidru4niki.com/1122061444728/istoriya/viniknennya_ukrayinskogo_kozactva_zaporozka_sich
4. Тернистий шлях до незалежності: перші кроки. URL: https://cdiak.archives.gov.ua/n_2017_08_08.php
5. Крижна В. В., Сокур Ю.В. Козацтво. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/history/material/navmat/tema_3/lekcia.html
6. Переяславський договір. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/history/35669/>

Красюк Златослава Юріївна
здобувач вищої освіти 1-го курсу
Ядловська Ольга Степанівна
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін, кандидат історичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ВОЙОВНИЧІСТЬ ПЛЕМЕНІ ЖІНОК-САРМАТОК

Незважаючи на те, що війна та армія більш чоловіча справа, жінки-сарматки так не вважали. Зараз дуже актуальна тема гендерної рівності. Тому постаті жінок-сарматок привертають увагу для розгляду, адже войовничість жінок-сарматок вражає і сьогодні своїми легендарними подвигами.

«Савромати говорять на скіфській мові, але справдана спотвореній», – писав Геродот. Старогрецький історик описав у своїй легенді сарматок. Одного разу греки везли на трьох кораблях полонених амазонок, але вони перебили своїх загарбників. У морі почався шторм, і корабель викинуло на берег. Амазонкам вдалося врятуватися, вони знайшли коней і почали грабувати скіфські землі. Скіфи не могли зрозуміти, звідки з'явилися прибульці, і вступили у бій. Коли вони побачили, що борються з жінками, то почали переговори і згодом запропонували їм вийти заміж. Дівчата погодилися, але заявили, що їм складно буде жити в скіфському суспільстві, тому що вони не уміють робити жіночу роботу і займатися господарством. Вони запропонували своїм чоловікам піти на нові землі за річку Танаїс (Дон) [1].

За свідченням античних письменників, сарматські жінки їздили верхи, стріляли з луків, метали дротики і не виходили заміж до тих пір, поки не вб'ють трьох ворогів. Та, яка виходила заміж, переставала їздити верхи, поки не з'явиться потреба загальної мобілізації. У них немає правої груді, бо ще з дитинства їх матері, розжаривши мідний інструмент, прикладають його до правої груді і випалюють її, через що вона перестає рости, а вся сила і багатство соків переходить у праве плече і руку. Робилося це нібито для зручності стрільби з лука [2].

Специфічною рисою військової справи сарматів була участь жінок у бойових діях. Ця гіпотеза базується на свідченнях античних авторів та жіночих похованнях зі зброєю. Проте жінки брали зброю до рук лише у крайньому разі – у бою з ворогом, що кількісно переважав, або у відсутність вояків-чоловіків. Проте Помпоній Мела писав так про сарматів: «Плем'я войовниче, вільне, непокірне і до того жорстоке і люте, що навіть жінки беруть участь у війнах нарівні з чоловіками». Усі вищезгадані свідчення підтверджують те, що ще в античні часи на сучасних українських землях військова справа набула високого рівня розвитку в тогочасному світі. Наші далекі предки, хоч і були жорстокими до ворогів, все ж заклали багато позитивних військових традицій, які передавались з покоління до покоління і дійшли до наших часів. До них належать такі, як: відданість та взаємопідтримка у бою, побратимство і готовність до самопожертви на захист своєї землі, стійкість і витривалість. Ці риси значною мірою були характерні й для давніх слов'ян, про військову організацію яких мова піде далі. Виходячи з повідомлення Помпонія Мели та археологічних даних, сарматські амазонки були легкоозброєними – луком або арканом [3].

Але, незважаючи на свою войовничість, сарматки все-таки залишалися справжніми жінками: вони любили красивий одяг і прикраси. Учені під час розкопок часто знаходили одяг з дорогої тканини. Зазвичай